

УДК:811.161.2'373'276.6:61

ВТОРИННА НОМІНАЦІЯ ЯК ПРОБЛЕМА СУЧАСНОГО ТЕОРЕТИЧНОГО МОВОЗНАВСТВА

У статті проаналізовано вторинну номінацію як проблему теоретичного мовознавства. Розмежовано зміст понять „первинна” і „вторинна”, „пряма” і „непряма (опосередкована)”, „автономна” і „неавтономна” номінації. Узагальнено причини, що зумовлюють творення вторинних назв, визначено роль вторинної номінації у процесі поповнення лексики сучасної української мови. Окреслено способи творення вторинних назв залежно від використаних мовних засобів, а також від характеру відношення „ім'я – реальність”. З'ясовано суть вторинної номінації як текстової категорії, визначено її вияви в бінарних протиставленнях. Обґрунтовано спрощення вузькоспеціальної термінології як одну із тенденцій у розвитку вторинної номінації в українській мові.

Ключові слова: вторинна номінація, „первинна” і „вторинна”, „пряма” і „непряма (опосередкована)”, „автономна” і „неавтономна” номінації, текстова категорія.

Постановка проблеми. Однією з вузлових проблем сучасного теоретичного мовознавства є дослідження номінативного аспекту мови й мовлення, адже називання будь-якого предмета чи явища – це результат пізнавальної діяльності людей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теорія номінації пов'язана насамперед із з'ясуванням того, як співвідносяться між собою поняттєві форми мислення, як створюються, закріплюються та розподіляються найменування між різними фрагментами об'єктивної дійсності. Проблемі вивчення номінативного значення слова присвячені численні наукові праці, зокрема О.А. Габинської [6], В.Г. Гака [7], О.А. Земської [10], Є.А. Карпіловської [12], Г.В. Колшанського [13], О.С. Кубрякової [14], В.М. Телії [16; 17] та інших, у яких досліджено природу називання та мотивованість мовних знаків, лінгвістичну сутність та аспекти номінації, типологію найменувань тощо.

Мета статті – проаналізувати особливості творення вторинних назв, визначити роль вторинної номінації у процесі поповнення лексики сучасної української мови, обґрунтувати спрощення вузькоспеціальної термінології як одну із тенденцій у розвитку вторинної номінації в українській мові.

Виклад основного матеріалу дослідження. Найменування тривалий час вивчали з парадигматичного погляду. Античні мислителі дотримувалися матеріалістичної теорії у витлумаченні механізму номінації, обґрунтували складні співвідношення між словом, предметом та поняттям. У період визнання ономазіологічного та семасіологічного підходів до вивчення найменування особливої уваги набула теза про визнання умовної межі між «значенням» і «позначенням» за відсутності цілісного системного опису слів. Представники Празького лінгвістичного гуртка доповнили теорію номінації тим, що визначили мову як систему знаків, що використовується для реалізації конкретної мети [22, с. 424]. Об'єктом номінативного аспекту знакової теорії мови є всі номінативні засоби мови, утворені різноманітними способами. У теорії номінації досліджують питання системності слів не тільки в прямому, а й у переносному значеннях.

Незважаючи на те, що термін «номінація» в сучасній лінгвістичній літературі широко вживаний, його зміст досі однозначно не витлумачений. Терміном «номінація» і його синонімами «називання», «найменування» позначають «процес утворення мовних одиниць, що характеризуються номінативною функцією, тобто слугують для називання й розчленування фрагментів дійсності та формування відповідних понять про них у формі слів, поєднань слів, фразеологізмів та речень» [16, с. 33]. Номінацію визначають також як процес добору зі словникового складу мови лексичних засобів, що задовольняють задум мовця, тобто таких слів, сталих словосполучень та фразеологізмів, значення яких відповідає його особистісним уподобанням [5, с. 138]. «Номінація, – за визначенням Г.В. Колшанського, – це закріплене за

мовним знаком поняття – сигніфікат, що відображає характерні ознаки денотата – властивості, якості й відносини – предметів і процесів матеріальної та духовної сфери, завдяки чому мовні одиниці утворюють змістові елементи вербальної комунікації» [13, с. 101].

Чимало лінгвістів тлумачать номінацію як одну з форм реалізації когнітивної функції мови, розглядаючи засоби номінації як елементи, що закріплюють у своєму значенні узагальнений образ, створений на основі одиничних об'єктів [12; 13; 15]. Якщо ж словниковому складу мови бракує лексем, що задовольняють комунікативні потреби мовця, то за словотвірними чи синтаксичними моделями на основі узуальної лексики створюються нові номінативні одиниці.

Розвиток та збагачення словникового складу мови, що забезпечує мовну форму людського мислення в усіх комунікативних процесах, триває безперервно. Нині однією з особливостей цього процесу є вироблена тривалою номінативною практикою можливість виражати невідоме, нове через відоме, позначати те, що знову утворилося, за допомогою наявних у мові знаків, лексем, удаючись лише до мінімальних модифікацій словесного коду, переосмислюючи те, що вже давно вживане в мовленні. Такі процеси «засвідчують спроможність мови задовольнити нові когнітивні та комунікативні потреби спільноти за рахунок своїх внутрішніх ресурсів» [12, с. 29]. Ідеться насамперед про вторинну номінацію. Явище вторинної номінації досить складне, оскільки відповідні мовні одиниці не є результатом прямого відображення дійсності, а спираються на значення вихідного слова. Варто зазначити, що процеси первинної лексичної номінації – досить рідкісне явище в сучасній мові у зв'язку з інтенсивним розвитком суспільства, до того ж «економність» мови як одна з істотних її властивостей змушує уникати кількісного зростання лексичних одиниць. Натомість активно вживаються номінативні одиниці, що виконують функцію вторинного найменування. Така тенденція спонукає мовців утворювати вторинні лексеми, тобто переосмислювати наявні в мові номінативні засоби. Явища вторинної номінації широко представлені в мові завдяки своєму важливому функціональному призначенню. Лексичні одиниці, що беруть участь у процесах вторинної номінації, збагачують мову, позначають нові реалії, явища, поняття суспільного життя, спрощують процес професійного спілкування тощо.

Відомо, що внаслідок вторинної номінації основна ознака, а також деякі другорядні, переносяться на новий об'єкт номінації. У цьому перенесенні властивостей первинно названого об'єкта на вторинний об'єкт номінації і полягає суть процесу вторинного позначення, оскільки для такої номінації здебільшого є логічні підстави.

Використання відомого слова для називання нового предмета або явища об'єктивної дійсності значно розширює зміст висловлювання, оскільки звукова оболонка слугує своєрідним сигналом для сприйняття суб'єктом нового значення в уже вживаній формі.

Для найменування різновидів номінації в лінгвістичній літературі використано низку термінів, зокрема «пряма» і «непряма» [17, с. 114], «первинна» і «вторинна» [1, с. 25; 14, с. 113; 17, с. 36; 21, с. 44], «автономна» і «неавтономна» [18, с. 337], «основна» і «модифікована» [7, с. 243], «глибока» і «поверхнева» [7, с. 274], «синтаксична та семантична транспозиція» [4, с. 29; 12, с. 28; 15, с. 76], «неологізм-значення», « неосемантизм» [12, с. 28 – 29] тощо. На думку В.М. Телії, «вона (тобто „вторинна номінація – автор) наявна скрізь, де відбувалося переосмислення мовної сутності – автономної чи неавтономної» [16, с. 336].

Вторинна номінація може виявлятися як у мові, так і в мовленні. Виокремлюють два принципово різних способи творення вторинних назв. Суть першого полягає в тому, що відбувається непряме відображення позамовного об'єкта, що має безпосередній стосунок до первинного значення слова, тобто внутрішня форма отримує нове значення. Другий спосіб вторинної номінації ускладнюється тим, що до процесу найменування додається «комбінаторно-синтезувальна діяльність свідомості та відповідної мовної дійсності» [17, с. 119]. У зв'язку з цим виокремлюють «непряму» і «опосередковану» номінації. В основі «непрямой» номінації лежить номінативно-похідне значення слова, що має автономний характер, щодо «опосередкованої» номінації, то вона відображена в несамостійній номінативній функції «опосередковано-похідних» значень слів і виявляється в синтагматичній зумовленості їхнього вибору й комбінації в процесі побудови речення [17, с. 120].

Як зазначає В.М. Телія, «лексична номінація – це не лише створення самого слова, одиничний і разовий акт найменування якогось елемента дійсності, але й повторюваний щоразу в актах спілкування процес найменування словом дійсності – процес, у якому номінативні засоби ніби заново розгортаються у тричленні відносини найменування, завдяки чому в мові постійно формуються вторинні назви» [17, с. 97]. Вторинна лексична номінація є результатом природного розвитку мови, зумовленого пізнавальною і комунікативною потребами людини в її соціально-історичній практиці. Поява нових соціальних зв'язків спричинює перетворення сконцентрованої в словесному знакові інформації. Співвідношення об'єктів пізнання відбувається за допомогою засвоєних у процесі соціалізації мовних одиниць унаслідок прирощування значень, появи конотацій, оскільки кожна лексема має здатність вступати в семантичні зв'язки з іншими словами.

Основними причинами творення вторинних назв вважають зміни в житті суспільства, що сприяють поглибленню знань про предмети та явища реального світу, економія мовних засобів для творення нових слів, емоційно-експресивні чинники. Якщо первинна номінація, ґрунтуючись на предметно-чуттєвому сприйманні, є узагальненням передусім суспільного досвіду й витворення поняттєвого рівня пізнання, то вторинна узагальнює ще й мовний досвід.

У теорії номінації розрізняють способи творення вторинних назв залежно від використаних мовних засобів, а також від характеру відношення «ім'я – реальність». До основних способів творення вторинних назв зараховують:

1. Словотворення. У процесі утворення вторинної лексеми використовують різноманітні афіксальні засоби, осново-, словоскладання (композиції, юкстапозиції, аббревіатури) як результат морфологічного словотворення, тобто акту творення нового слова за допомогою певного формального засобу, спеціальної моделі словотворення [4, с. 29; 23, с. 32].

2. Морфемно-семантичну дивергенцію, коли в цілих групах слів можлива мотивація, пов'язана з перенесенням назви за відсутності характерної словотвірної моделі, наприклад, *стіл* як різновид меблів і *стіл* як престол, князювання [15, с. 76].

3. Синтаксичну транспозицію, за якої морфологічні засоби вказують на зміну синтаксичної функції за умови збереження лексичного значення [7, с. 30].

4. Семантичну транспозицію та семантичну деривацію, яка не змінює матеріального вигляду переосмисленої одиниці і спричинює утворення багатозначних слів, а також різних типів фразеологізмів [12, с. 31].

Формування нового значення лексеми, за спостереженнями науковців, може відбуватися в межах слова і породжувати так звану автономну номінацію, або ж у межах словосполучки завдяки контексту й створювати так звану неавтономну номінацію. Сучасні лінгвістичні дослідження засвідчують активні процеси творення обох названих типів вторинних номінацій [12; 14].

Автономна номінація – це вторинні значення слів, що виконують самостійну номінативну функцію і називають певний фрагмент об'єктивної дійсності. За допомогою автономної номінації нові імена постають унаслідок прямого відображення особливостей об'єкта дійсності. Це утворення вторинного значення слова, що має самостійну номінативну функцію і називає будь-який фрагмент об'єктивної дійсності, його ознаку чи дію автономно, на основі одного найменування. Тоді «закономірності вибору й комбінації лексичних одиниць залежать... тільки від властивого їм значення, яке визначається як вільне [18, с. 336 – 337]. Однослівна, чи автономна номінація, – менш продуктивна, ніж неавтономна номінація. Що стосується питомої лексики, то автономній вторинній номінації, внутрішня форма якої є прозорою для носіїв мови, передують вторинна, неавтономна, контекстуально залежна номінація.

За неавтономної (непрямої) номінації новий мовний сенс «завжди співвідноситься зі своїм означуванним опосередковано, через посередництво семантично опорного для цієї комбінації найменування» [Там само]. Зауважимо, що з поняттям неавтономної номінації пов'язане семантичне значення слова. Цей термін передбачає здатність указувати на компоненти позначуваної словом дійсності тільки спільно з вказівкою на неї іншим визначеним словом чи групою слів [9, с. 93]. Наприклад, у словосполученні *важкий характер* прикметник *важкий* співвідноситься зі значенням „неприємний у спілкуванні, нелагідний” тільки за допомогою опорного найменування осіб. Такі вторинні значення отримали назву неавтономних, оскільки

«вони позбавлені здатності вказувати на світ автономно і реалізуються тільки в поєднанні з іншими словами» [18, с. 337]. Прикметник *легкий* у первинному значенні – «не важкий», а в значеннях: а) «спритний, витончений, швидкий» (про ходу, рухи), б) «простий для засвоєння, доступний для розуміння»; в) «незначний, невеликий, слабкий»; г) «поверхневий, неглибокий, несерйозний»; д) «поступливий»; е) «без важкого озброєння, рухливий» – приклад вторинної неавтономної номінації, тому що реалізується тільки в поєднанні зі словами: а) хода, метелик; б) урок, завдання, робота; в) мороз, туман, вітер, запах, печаль, посмішка, зітхання; г) ставлення, розмова; д) людина; е) артилерія, кавалерія.

Оснoву неавтономної (непрямої) номінації становить низка лексико-семантичних процесів – метафоризація, метонімія, перифраз, фразеологічна сполука, образне порівняння, оксиморон, евфемізм тощо. Основний механізм такого когнітивного прийому здійснюється за допомогою асоціативного комбінування загальних ознак двох різних об'єктів. Змістові компоненти, що, переосмислюючись, отримують вторинні значення, формують внутрішню форму цих значень, а залежно від того, чи збережене внутрішнє значення, чи воно втрачене, розрізняють мотивовані чи немотивовані значення слів або словосполучень. Що більше необхідної інформації міститься в слові, то вірогіднішим є те, що воно буде використане для вторинної номінації.

Неабиякого значення у творенні вторинних назв набуває аналогія. На думку Д.М. Шмельова, «будь-яке новоутворення в мові може бути пояснене аналогією в широкому витлумаченні цього терміна. За аналогією до іменників *лошата, віслучата* та ін. з плином часу з'явилися іменники на позначення дітей тварин, утворені тим самим способом. Одні з них здаються цілком звичайними, інші трапляються значно рідше, проте і безпосереднє «чуття мови», і лексикографічна практика не дають якихось застережень щодо цього явища. Будь-яке з названих новоутворень може виявитися для мовця... таким, що трапилося вперше, проте воно не викликає застережень» [23, с. 13].

Цікавою є думка Є.А. Карпіловської щодо сучасного розвитку вторинної номінації. Спираючись на дослідження польських лінгвістів, вона пропонує «розглядати нові значення слів, що становлять наслідок прихованого запозичення і виявляють у такий спосіб не протиставлення, взаємозаперечення питомого й запозиченого ресурсів оновлення лексику, а як їх взаємодію, виявлену у вторинній номінації на базі вже засвоєної запозиченої одиниці» [12, с. 28]. Для позначення таких одиниць у лінгвістиці використовували термін «неосемантизм» [24, с. 24]. Якщо нове слово створено на основі запозичення, то точнішим є термін «чужосемантизм». Для називання новотворів, запозичених з англійської мови, запропоновано вживати термін «англосемантизм» [24, с. 102].

Вторинну номінацію деякі дослідники, зокрема Т.В. Булигіна [5], В.Г. Гак [7], О.С. Кубрякова [14], Г.А. Уфимцева [21], розглядали як текстову категорію, тобто як функціональний елемент мови. Первинну номінацію вони трактували як мовну номінацію за допомогою слів і словосполучень, а вторинну – за допомогою речень. Ці дослідники розмежовують два типи мовних найменувань у бінарних протиставленнях:

1) як два види знаків – номінативні і предикативні, знаки-найменування і знаки-повідомлення [5], часткові і повні знаки [7; 21];

2) як два види семасіологічних значень – значення і сенс, номінативна та синтагматична цінність знака [7; 21];

3) як два принципи номінації системних засобів – семасіологічний та семантичний [9, с. 102].

На думку Г.А. Уфимцевої, «уже сама назва знаків первинної номінації – слів і словосполучень як номінативних, а знаків вторинного найменування – повідомлень і висловлювань як предикативних – розмежує їх не тільки за сферою функціонування, а й за своїм основним значенням. Номінативні знаки обслуговують класифікаційно-номінативну сферу і, виконуючи репрезентативну функцію, позначають як одиничні предмети і факти, так і дають назву класу предметів або серії фактів, оскільки вони висловлюють узагальнені уявлення та поняття про різноманітний «світ речей та ідей». Предикативні знаки обслуговують сферу комунікацій, тому ядром цих своєрідних знаків є комунікативне завдання, модальність

висловлення, щось нове, заради чого створюється певна мовна одиниця» [21, с. 8]. О.С. Кубрякова, досліджуючи первинні і вторинні номінації в реченні, зауважує, що номінативний потенціал підмета значно більший та вагоміший, ніж номінативні можливості другорядних членів речення, що відіграють тут другорядну, допоміжну роль. У зв'язку із цим дослідниця вважає, що первинна номінація реалізується через мовний знак, який виконує синтаксичну функцію підмета, а вторинна номінація реалізується завдяки словам, що використовуються як другорядні члени речення – предикати, означення, додатки, обставини [14, с. 122].

Цікавою щодо використання первинних і вторинних номінацій у межах тексту є думка В.Г. Гака. Він трактує первинні та вторинні назви як «основні» й «модифіковані», «глибокі» і «поверхневі». Зокрема, зазначає, що первинне позначування слів, тобто первинна номінація, є основною та глибокою, характеризує насамперед мову, вторинна номінація є модифікованою, поверхневою, вона характерна для мовлення, причому основна та глибока номінації реалізуються в слові чи словосполученні, а модифікована та поверхнева – у реченні [7, с. 243].

Отже, належність термінів «первинна номінація» до слів і словосполучень, а «вторинна номінація» – до речень обґрунтована зіставленням слів у системі мови і речень як мовних одиниць до мови.

Відома також інша думка щодо витлумачення первинної та вторинної номінації в реченні (тексті). Суть її полягає насамперед у реалізації мовним знаком свого узуального, звичного значення або ж отримання словом нового, оказіонального значення на основі контексту. Таку номінацію називають також опосередкованою, контекстуально-залежною, контекстуально-пов'язаною вторинною номінацією [19, с. 96].

Вторинні назви, що відповідають внутрішнім закономірностям розвитку мови та задовольняють потреби мовленнєвого колективу в нових номінативних засобах, можуть поповнювати загальноживану лексику. Особливої уваги потребують вторинні назви, що є наслідком спрощення вузькоспеціальної термінології. Для позначення предметів і явищ, що з'являються у вузькоспеціальних термінологіях, використовують новотвори (одно- чи багатоконпонентні), що внаслідок абсолютизації перетворюються в самостійні слова, словосполучення чи навіть речення. Характерною ознакою таких вторинних номінацій є асоціативний характер людського мислення, мотивованість переосмислених словесних знаків, функціональна подібність, зовнішні збіги тощо. Вторинні назви, що з'являються для спрощення процесу професійного спілкування, уникнення складної, переважно іншомовної, галузевої термінології, економії часу, а також у зв'язку з необхідністю швидко й доступно передати потрібну інформацію, а нерідко й пом'якшити її, останнім часом все частіше функціонують у мовленні фахівців різних галузей знань, пор.: *мишка, комп, гаймер, закачати, висить рядок* (комп'ютерна справа); *медійник, телевізійник* (телебачення); *гастритик, пневматик, клініка, відпустити хворого* (медицина); *сірий піар, смажені факти, темники, летючка* (публіцистика) тощо. Такі вторинні номінації називають ще професіоналізмами [22, с. 18], професійними жаргонізмами [22, с. 19], жаргонізмами [22, с. 19], соціолектом [11, с. 16]. Вони засвідчують можливість утворення нових вторинних лексем в усному мовленні представниками різних професійних термінологій. Такі лексеми поповнюють насамперед розмовне професійне мовлення.

Висновки дослідження та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, вторинна номінація – досить складна, багатоаспектна, однозначно не розв'язана проблема сучасного теоретичного мовознавства. Процеси вторинної номінації істотно переважають над процесами первинної номінації, що зумовлено насамперед такою визначальною рисою мови, як економність засобів, тривалою, історично сформованою практикою виражати невідоме, нове через відоме, позначати те, що знову утворилося, за допомогою наявних у мові лексичних одиниць, удаючись лише до незначних модифікацій словесного коду, переосмислюючи те, що вже давно вживане в мовленні. Такі процеси забезпечують когнітивні та комунікативні потреби людей за рахунок внутрішніх ресурсів мови. Явища вторинної номінації широко представлені в мові завдяки своєму важливому функціональному призначенню. Вони сприяють поповненню

словникового складу мови, дають назви новим реаліям, явищам, поняттям суспільного життя, спрощують процес професійного спілкування тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Азнаурова Э.С. Прагматика художественного слова / Э.С. Азнаурова. – М.: Наука, 1988. – 126 с.
2. Арутюнова Н.Д. Метафора и дискурс / Н.Д. Арутюнова // Теория метафоры. – М.: Прогресс, 1990. – С. 5 – 32.
3. Арутюнова Н.Д. Язык и мир человека / Н.Д. Арутюнова. – М.: Языки русской культуры, 1998. – 896 с.
4. Білецький А.О. Програма курсу „Загальне мовознавство” [Текст] / А.О. Білецький. – К.: Вид-во Київ. ун-ту, 1962. – 50 с.
5. Бульгина Т.В. Особенности структурной организации языка как системы и методы ее исследования / Т.В. Бульгина. – М.: Наука, 1991. – 216 с.
6. Габинская О.А. О понятии новизны лексической единицы в ономаσιологическом исследовании [Текст] / О.А. Габинская // Закономерности словопроизводственного процесса в ономаσιологическом аспекте. – Курск, 1980. – С. 6 – 24.
7. Гак В.Г. К типологии лингвистических номинаций / В.Г. Гак // Языковая номинация : Общие вопросы. – М.: Наука, 1977. – С. 230 – 293.
8. Гак В.Г. Языковые преобразования / В.Г. Гак. – М., 1998. – 97с.
9. Гульга Е.В. Семантия и синсемантия как признаки смысловой структуры слова / Е.В. Гульга // Филологические науки. – 1967. – № 2. – С. 93 – 104.
10. Земская Е.А. Активные процессы современного словопроизводства [Текст] / Е.А. Земская // Русский язык конца XX ст. – М.: Наука, 1996. – 232 с.
11. Ерофеева О.В. Социолект: стратификационное исследование: автореф. дис. на соискание учен. степени докт. филол. наук : спец. 10.02.01. „Русский язык” / О.В. Ерофеева. – СПб, 1995. – 46 с.
12. Карпіловська Є.А. Вторинна номінація в сучасній українській мові: тенденції розвитку / Є.А. Карпіловська // Лінгвістичні студії: зб. наук. праць. – К, 2010. – Вип. 20. – С. 28 – 32.
13. Колшанский Г.В. Лингво-гносеологические основы языковой номинации / Г.В. Колшанский // Языковая номинация: Общие вопросы. – М.: Наука, 1977. – С. 101–168 .
14. Кубрякова Е.С. Язык и знание. На пути получения знаний о языке: Части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познании мира: [монография] / Е.С. Кубрякова. – М.: Языки славянской культуры, 2004. – 560 с.
15. Соколов О.М. Вопросы морфемно-семантической соотносительности в лексике русского языка : Материалы для спецкурса [Текст] / О.М. Соколов. – Томск: Изд-во Томск. ун-та, 1972. – 218 с.
16. Телия В.Н. Вторичная номинация и ее виды / В.Н. Телия // Языковая номинация. Виды наименований. – М.: Наука, 1977. – С. 129 – 221.
17. Телия В.Н. Типы языковых значений. Связанное значение слова в языке / В.Н. Телия. – М.: Наука, 1981. – 269 с.
18. Телия В.Н. Номинация / В.Н. Телия // Энциклопедический лингвистический словарь. – М.: Большая российская энциклопедия, 1990. – С. 336 – 337.
19. Тураева З.Я. Лингвистика текста. Текст : структура и семантика / З.Я. Тураева. – М.: Просвещение, 1986. – 127 с.
20. Уфимцева А.А. Лексическое значение, принцип семиологического описания лексики / А.А. Уфимцева. – М.: Наука, 1986. – С. 41 – 42.
21. Хмара Г.В. Номінація як об’єкт лінгвістичних досліджень: історія становлення і сучасність / Г.В. Хмара // Вісник Львівського університету. – 2004. – Вип. 34. – С. 423–427.
22. Шевчук С.В., Клименко І.В. Українська мова за професійним спрямуванням: Підручник. – 2-ге вид, випр. і доп. / С.В. Шевчук, І.В. Клименко – К.: Алерта, 2011. – 696с.
23. Шмелев Д.Н. Спробы номинации в современном русском языке / Д.Н. Шмелев. – М.: Наука, 1982. – 483 с.
24. Markowski A. Jawne i ukryte nowsze zapożyczenia leksykalne w mediach [Text] / A. Markowski // Język w mediach masowych / J. Bralczyk, K. Mosiołek-Kłosińska (red.). – Warszawa : Upowszechnianie Nauki-Oświata “UN-O”, 2000. – S. 6 – 111.
25. Waszakowa K. Przejawy internacjonalizacji w słowotwyrstwie współczesnej polszczyzny [Text] / K. Waszakowa. – Warszawa : WUW, 2005. – 265 s.

Шутак Л. Вторичная номинация как проблема современного украинского языкознания.

Статья посвящена анализу вторичной номинации как проблемы теоретического языкознания. Разграничены понятия „первичная” и „вторичная”, „прямая” и „непрямая (опосредствованная)”, „автономная” и „неавтономная” номинации. Обобщенно причины, обуславливающие формирование вторичных наименований, определена роль вторичной номинации в процессе пополнения лексики современного украинского языка. Определены способы создания вторичных наименований в зависимости от использованных языковых средств, а также от

характера отношения „имя – реальность”. Выявлена сущность вторичной номинации как текстовой категории, определены ее проявления в бинарных противопоставлениях. Обосновано упрощение узкоспециальной терминологии как тенденции в развитии вторичной номинации в украинском языке.

Ключевые слова: вторичная номинация, „первичная” и „вторичная”, „прямая” и „непрямая (опосредствованная)”, „автономная” и „неавтономная” номинации, текстовая категория.

Shutak L. Secondary Nomination as a Problem of Modern Theoretical Linguistics.

The article analyzes the problem of second nomination as theoretical linguistics. The author distinguishes the meaning of „primary” and „secondary”, „direct” and „indirect” (mediated), „autonomous” and „non-autonomous” categories. It also summarizes the reasons that lead to the creation of secondary names, the role of second category in the replenishment of the vocabulary of the modern Ukrainian language. The article outlines ways of creating secondary names depending on the language used as well as the nature of the relationship „name – reality”. The essence of secondary nomination as textual categories to its manifestations in binary oppositions is show. The author proved highly specialized terminology simplification as one of the trends in the development of second category in Ukrainian language.

Key words: secondary nomination, „primary” and „secondary”, „direct” and „indirect” (mediated), „autonomous” and „non-autonomous” category, text category.

Христина Януш
(Івано-Франківськ)

УДК 811.112.2'373.7

**ВПЛИВ СПЕЦИФІЧНИХ КОМПОНЕНТІВ НА РОЗУМІННЯ
НАЦІОНАЛЬНОГО АСПЕКТУ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ
НІМЕЦЬКОЇ МОВИ: ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ**

У статті розглянуто питання національно-культурного аспекту фразеології, досліджено роль унікальних компонентів у сприйнятті ідіом і їхньої класифікації як національно специфічних. Для кращого розуміння досліджуваної проблематики здійснено демаркацію між культурною і національною специфікою ідіом. Цьому сприяють також різні методи: зіставний метод допоможе у виявленні своєрідних відмінних рис у плані культури, інтроспективний метод базується на інтуїції носіїв мови. Проведене соціолінгвістичне опитування дало можливість верифікувати первинну гіпотезу про те, що не всі фразеологічні одиниці є національно забарвленими або не вважаються такими носіями мови.

Ключові слова: національно-культурна специфіка, зіставний метод, інтроспективний метод, соціолінгвістичне опитування.

Постановка проблеми. Постулюючи думку, яка кочує із роботи в роботу про те, що абсолютно вся ідіоматика є національно забарвленою, багато науковців потрапляють у полон самообману. Цьому сприяють складнощі перекладу фразеологічних одиниць із однієї мови на іншу, практична відсутність або нечисельність цілковитих еквівалентів для більшості ідіом. Проте проблеми такого роду аж ніяк не можуть бути свідченням національно-культурної специфіки ідіоматики в цілому, а лиш вказівкою на принципові відмінності у техніці номінації, які притаманні тій чи іншій мові. Окрім того, концептуально-ціннісна картина світу є одним із ключів розуміння того, чому одні фразеологічні одиниці є легкими для розуміння у двох чи інших мовах і часто запозичуються, а інші живуть виключно в ареалі однієї мови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Враховуючи актуальність і зростання популярності даного аспекту фразеології, дослідженням подібних питань займається багато науковців. Особливу увагу слід приділити працям А.М. Баранова та Д.О. Добровольського [1].